

Ornitho.cat

Evolució de les dades i estat de la qüestió

Text de Guillem Bagaria
i Redacció

El GOC-ICHN va engegar el setembre de 2017 el mòdul d'orquídies de Catalunya al portal *ornitho.cat*. És una base de dades d'observacions de camp aportades mitjançant ciència ciutadana. És un projecte cabdal en les localitzacions i freqüència d'orquídies que serveix per aprofundir en el seu coneixement i ajuda a la seva preservació.

Ara que ja fa més de quatre anys que es va activar, podem fer una mica de balanç i veure quina acceptació està tenint en el món naturalista català i quina ha estat la seva repercussió fins ara en el coneixement de les orquídies a Catalunya.

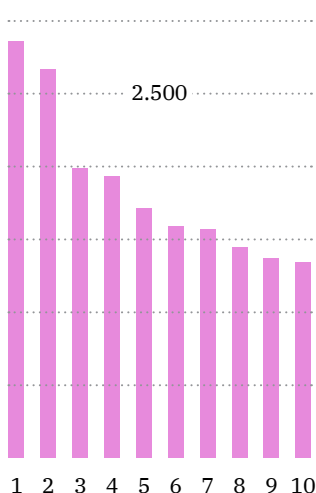
Les dades

Les dades s'introdueixen a través del lloc web o mitjançant l'app per a mòbil *NaturaList* per a Android i Apple (no confondre amb *iNaturalist*). En aquest temps s'han recollit més de 25.734 observacions d'orquídies a Catalunya i Andorra [dades acumulades fins a novembre de 2022] entrades directament pels seus observadors. Si també comptem les observacions que s'hi han entrat en bloc, provinents de projectes comarcals de ciència ciutadana sobre orquídies (Garrotxa, Ripollès, Solsonès i Osona), ja són més de 43.771 les observacions totals. Corresponen a un total de 102 taxons, entre espècies, subespècies i varietats, i han estat realitzades per uns 411 observadors diferents (a part de les persones que hagin participat en els treballs comarcals, però que no hagin entrat observacions directament a *Ornitho*). El 32 % de les observacions venen acompanyades de fotografia (55 % si no comptem els atles). Des del GOC-ICHN recomanem adjuntar sempre fotografies vàlides per a la confirmació del taxó. També dir que el 66 % de les observacions especifiquen l'estat de la fenologia (53 % sense atles) i que hi ha 1.237 observacions en procés de validació.

Amb aquestes dades, les orquídies s'estan consolidant com el quart grup taxonòmic en nombre d'observacions anuals a *Ornitho*, per darrere d'ocells, papallones i mamífers. En els últims anys han tingut nombres similars a rèptils i odonats (entre 3.000 i 4.500 observacions anuals), tanmateix durant el 2021 (amb dades fins a finals de novembre) han pujat considerablement, arribant gairebé a les 6.000 observacions registrades, el seu màxim fins ara.

Les 10 espècies amb més observacions acumulades a *ornitho.cat* (vegeu gràfic):

- 1 *Anacamptis pyramidalis*
- 2 *Ophrys passionis*
- 3 *Ophrys catalaunica*
- 4 *Ophrys forestieri*
- 5 *Himantoglossum robertianum*
- 6 *Ophrys lutea*
- 7 *Cephalanthera longifolia*
- 8 *Dactylorhiza fuchsii*
- 9 *Limodorum abortivum*
- 10 *Ophrys scolopax*

Les 11 espècies amb menys observacions acumulades a *ornitho.cat* (exclusos híbrids i varietats) (legalment en perill ● i vulnerable ○):

- *Ophrys ficalhoana*
- *Anacamptis palustris*
- *Serapias perez-chiscanoi*
- *Gymnadenia odoratissima*
- *Epipactis provincialis*
- *Epipactis leptochila*
- *Anacamptis papilionacea*
- *Orchis langei*
- *Ophrys picta*
- *Orchis spitzelli*
- *Limodorum trabutianum*

Distribució territorial

No obstant aquestes bones dades, cal tenir present que les observacions es distribueixen de manera molt irregular pel territori. A les comarques on s'han finalitzat projectes de ciència ciutadana per a conèixer la distribució de les orquídiades (Garrotxa, Ripollès i Solsonès), o aquests projectes encara estan en marxa i utilitzen la plataforma per a recollir les observacions (Osona i Anoia), la densitat d'observacions és molt més gran que a la resta de comarques. Tot i això, hi ha altres comarques amb un nombre rellevant d'observacions, com són el Moianès, el Berguedà, el Vallès Oriental, l'Alt Empordà o la Selva. També és interessant el cas del Pallars Jussà que, tot i la seva baixa població, registra un bon nombre d'observacions.

Usos

Les observacions són validades per un equip de membres del GOC. Tot aquest volum de dades està permetent tenir un coneixement més detallat de la distribució i fenologia de les espècies i, fins i tot, recollir observacions d'espècies de les quals es desconeixia la seva presència a Catalunya, com ara *Orchis lankei* (Michael Lockwood, el 2018) o *Epipactis leptochila* (Xavier Alamany, el 2020)¹. Amb la ciència ciutadana i la contribució de centenars de naturalistes, s'està donant un impuls molt rellevant al coneixement de les orquídiades silvestres de Catalunya. Aquest coneixement es va difonent a través del web del GOC-ICHN *ophrys.cat*, a més a més del mateix portal *ornitho.cat* (amb restriccions per a espècies sensibles), on se'n facilita la consulta als òrgans gestors d'espais naturals protegits perquè puguin utilitzar la informació amb finalitats de conservació.

I, com ja hem dit, es donen sinergies amb projectes comarcals de ciència ciutadana, amb la recollida d'aquestes dades al portal *Ornitho*, però també amb la incorporació de dades d'*Ornitho* a aquests projectes, com és el cas d'Osona o la Noguera. En el cas de l'Anoia, que va iniciar el projecte després que *Ornitho* entrés en funcionament, aquesta plataforma és el sistema de recollida de dades que s'utilitza, i la col·laboració entre els dos projectes és molt fructífera, essent ja la quarta comarca en nombre absolut d'observacions.

Us animem, doncs, a entrar al portal *Ornitho* i consultar les dades que s'hi recullen, però també a contribuir-hi amb l'entrada d'observacions d'orquídiades acompanyades d'informació de fenologia i fotografies, ja sigui a través del portal web o de la seva aplicació mòbil *NaturaList*. Amb tota aquesta informació podrem ampliar el coneixement de les orquídiades de Catalunya, detectar-ne canvis en el temps i contribuir a la seva conservació.

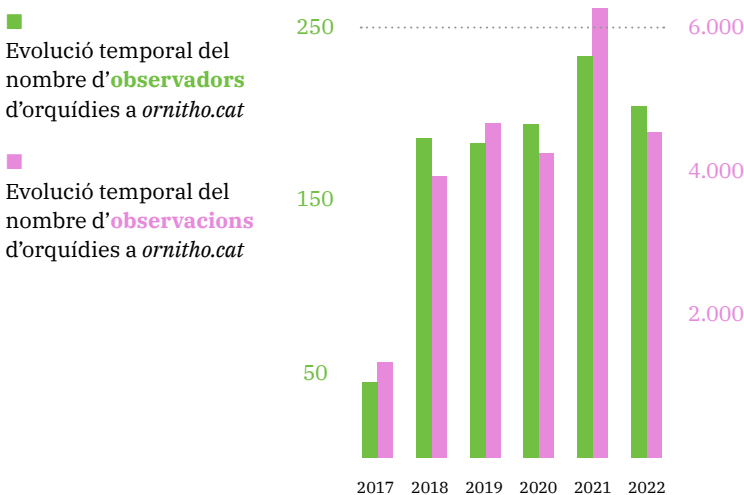
Densitat d'observacions a *ornitho.cat* acumulada des del seu inici (sense comptar atles comarcals)

Presència d'observacions a *ornitho.cat* durant l'any 2022

Com iniciar-se a *ornitho.cat*

Notes:

1. Al GOC tenim coneixement d'altres espècies rares, però els seus descobridors no les han registrat encara a *Ornitho*. Recomanem introduir sempre les observacions. Si són espècies rares, automàticament les dades no són públiques, atenent a la precarietat de la població. La presència a la base de dades permet a un nombre reduït d'experts i a l'Administració adoptar mesures legals de protecció.